

T O R O N Y

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés
2. Torony község bemutatása
3. Örökségünk
4. Településképi szempontból eltérő arculatú területek
Történelmi településrész
Kialakult településrész
Kialakuló kertvárosias településrész
Hírközlési terület
5. Jó példák, ajánlások
6. Ábragyűjtemény
7. Felhasznált irodalom
8. Impresszum

BEVEZETÉS

Mottó:

„A természet mindenkori állapota a lélek tükré. Jelen pillanatban még éretlen természetünké. Az épített környezet az ember mindenkori tudásszintjét tükrözi, így például a városszélek tájba oldódása az ott élők tudatminőségének megfellebbezhetetlen mutatója.

A városba egyre beljebb haladva több száz, néhány esetben több ezer év tudásszintjének információival találkozhatunk.

Kivételesen torz esetekben csak az utóbbi emberöltő-jével.”

Somlósi Lajos

A Településképi arculati kézikönyv megalkotásának elsődleges célja a helyi identitás erősítése a természeti és az építészeti értékek bemutatása által.

Másodlagos célja, hogy elősegítse a településképi védelmi rendelet megalkotását és támpontot nyújtson a település fejlesztési és -rendezési tervek készítésekor.

A hely ismerete nélkül nem teremthető harmónia a természeti és az építészeti léletterek között, még rövid távon sem tratható fenn az élet továbbadásához szükséges életminőség.

TORONY KÖZSÉG BEMUTATÁSA

2

Torony Szombathelytől nyugatra 8 km-re terül el. A település Ondód és Torony települések egyesítéséből jött létre 1950-ben. A falu jelenlegi fekvése az Arany-patak és a Nyeste-Nyár patak folyásánál fekszik.

A község a mai napig magán viseli a két település történelmi településkarakterét. Az ondódi rész a lankásabb-domboldal északi oldalán fekszik, addig a toronyi településmag a patak völgyének északi oldalán kanyarog.

A régészeti leletek bizonyítják, hogy a település területe, már az őskorban lakott volt. Számos bronzkori lelet került elő Ondód határában. A történelem későbbi korai is nyomot hagytak a falu környezetében. A Római Birodalom idejéről is számos emlék és feltételezés maradt meg. A gazdag anyag arra utal, hogy a település akkoriban is lakott maradt. Az Arany-patak mellett húzódó vízvezeték hálózat, a halomsírok, Savaria-Felsőcsatár közti út, a domboldalon valószínűleg épített őrtornyok álltak. Ennek a kornak az emlékeit a folyamatos háborúk és természeti csapások sajnos nem kímélték, mára már csak a régészeti feltárások adhatnak pontosabb képet ezekről.

A településen sok népcsoport megfordult, végezetül a honfoglaláskor magyarok népesítették be.

A terület Szent István korától kezdve a Vasvár várispánsághoz tartozott. Az 1300-as években a feljegyzések szerint már létezett Ondód község, amit ősi hangzású neve igazol. Először 1620-ban történik jelentősebb utalás Torony falura. Bethlen Gábor fejedelem rohonci látogatása alkalmával egy iratában Torony községet oltalma alá veszi. Erre az általa vezetett felkelés során került sor, mivel a község addig osztrák kézen volt. Ebből a korból származik a régi általános iskola (kastély) épülete.

II. József által 1780-ban készített hadi felméréskor térképre került a kastély és a falu is. Szerkezete szerint Torony soros, utcavonalas beépítésű falu volt, a kastéllyal szemközti utcából (ma Újvári utca) állt. Ondód kismenesi falu volt soros és halmasos településszerkezettel. Ami még a mai település lakónak is fontos, a középkori szőlőbirtokok, melyek 1847-es adatok szerint még termők voltak., Sajnos egy betegség miatt kipusztult, területét az erdő vette birtokba.

A lakosok a jövőben ezen toronyi szőlőgyi rész szeretnék újra művelhetővé tenni, és szőlőbirtokaikat feléleszteni.

1872-ben a megye fejlődésének jeleként megépült többek között a Szombathely - Pinkafő vasútvonal. Ennek egyik állomása volt Torony községben. 1898-ban megjelent Vas vármegye monográfiában közzétett adatok szerint ekkor Torony községben 51 lakóépület állt. Lakosainak száma 382 fő volt, részben római katolikus, részben ágostai evangélikus vallású. A község ellátása viszonylag jó volt, postával, távíróval, vasútállomással rendelkezett. Ebben az időszakban itt volt a körjegyzőség és a körorvos székhelye is. Ondód faluban 107 ház állt ekkor, lakosainak száma 616 fő. Vallási megoszlásuk Torony községgel megegyező volt. Ondód közellátás tekintetében már ekkor is Toronyhoz tartozott, saját körjegyzőséggel nem rendelkezett.

A XX. században a községeket a II. világháborúban érte a legnagyobb veszteség. A harcok végeztével a nagybirtokosi földek felosztásra kerültek. A mezőgazdaság erőszakos átalakítása 1949-ben itt is megindult. Megalakult a Termelő Szövetkezet. 1959-ben megszűnt a Szombathely - Pinkafői vasútvonal, ezzel Torony vasúti közlekedés nélkül maradt. Ebben az időben Torony és Ondód településeket közigazgatásilag is összevonták. Az 1989-es politikai változással a község életében jelentős változások történtek. A kárpótlási folyamatban sokan termőföldre jutottak, kisüzemi gazdálkodás alakult ki. Vállalkozások telepedtek le a községben. Üzletek, éttermek, panziók nyitottak, kiskereskedők, ipar telepedett meg a falu közigazgatási területén.

3

ÖRÖKSÉGÜNK

A településen az egyetlen nyilvántartott műemlék a volt általános iskola épülete, az egykori Pick Vilmos-kastály. XVII. századi eredetű épület ma magánkézben van. A felújítás során a kastélyt átépítették és bővítették. Jelenlegi állapota nyomokban hordozza korábbi vonásait.

Assisi Szent Ferenc-kápolna.
1992-ben került felépítésre a dombon,
mely a kenyérszentelés hagyományát
és a Széchenyiék keresztjét őrzi.

A falu templomát 1881-ben szentelték fel Szűz Mária
tiszteletére. A templom teljes belső felújítása és újra-
szentelése 2006-ban volt.

Települési értékek

A település területén 1962-1976-ig tartó kutatások során jelentős lignitvagyont találtak, ám ennek kitermelése nem kezdődött el gazdasági és környezetvédelmi okokból. Agyag és kavics vagyona is jelentős, de minősége miatt nem érdemes a kitermelést elindítani. A bányászat nem a legjobb emlék a lakók számára, de egy csille őrzi az emlékét.

A község két igen különleges értékkel is büszkélkedhet. Az egyik Vas megye legnagyobb törzsátmérőjű, 600 éves gesztenyefa, illetve a Vas Megyei Értéktárban szereplő „toronyi kenyér”.

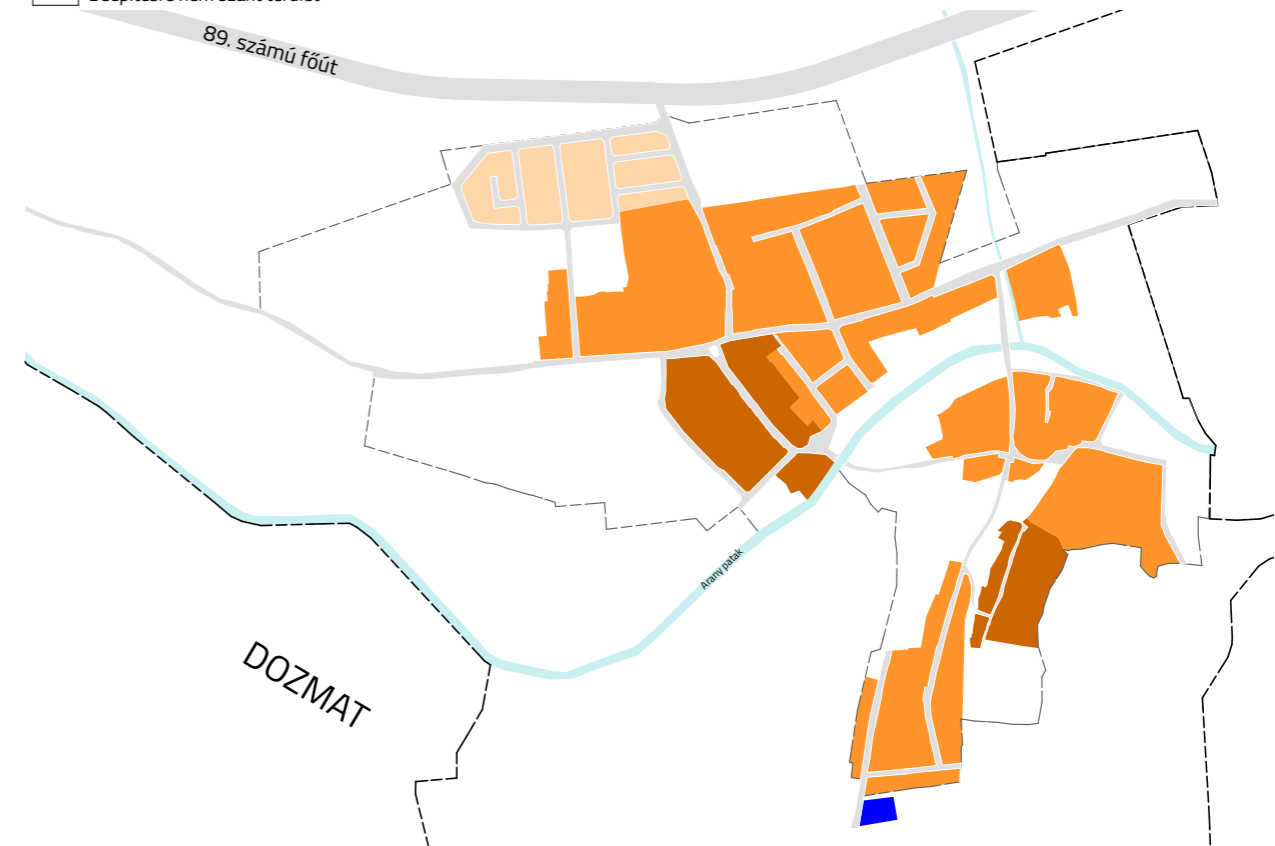

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL ELTÉRŐ ARCULATÚ TERÜLETEK

JELMAGYARÁZAT

- Történelmi településrész
- Kialakult településrész
- Kialakuló kertvárosias településrész
- Hírközlési terület
- Természetes vízfelület
- Beépítésre nem szánt terület

Történelmi településrész Ondód-Torony

Torony mai formájával, szinte egybeépült a szomszédos megyeszékhellyel. Vonalas agglomerációt alkotnak Sétorony-Dozmat-Bucsu települések Szombathelyhez igazodva.

A régi térképek alapján fel lehet építeni a település fejlődését. 1950-ig két faluról beszélhetünk, Ondódról és Toronyról. Ondód településrész az Arany-patak déli oldalán a domboldalon húzódott. Torony "eredeti" településmagja a mai 89.számú főút déli oldalán helyezkedik el.

A falu főutcáját nagyban meghatározza a korábbi főút nyomvonala ami mára négy számjegyű úttá lett lefokozva. A falu ezen része a mai Újvári utca vonalában épült ki a kastélyig. A másik irány a templom és az egykori vasútállomás közti területen alakult ki falusiasodás. Mindkét településnek volt gyümölcsös-szőlőművelés alatt álló területe.

Kialakult településrész

A községben mint, oly sok más településen itt is nyomott hagyott a XX.század váltakozó lakásépítési korszelleme.

A településen jól látható, hogy különböző időszakokban történt a terjeszkedése. Ennek megfelelően mindegyik beépített terület magán viseli a kora gazdasági és társadalmi helyzetéből adódó adottságokat.

Teljesen eltérő lakóháztípusokkal találkozunk a különböző időszakokból. Akad olyan rész is ahol a lakosság anyagi helyzetét tükrözően épült a település.

A települési karakterek már érzékeltek azt, amit leírtunk a korábbiakban. A különböző idők és korok nyomainak megjelenését.

Megvannak azok a kialakult utcák, házak tömegek sokasága, mely már ad némi jelet annak, hogy korábban is volt tudatos tervezés.

Széles utcák, gazdaságos telkek, megfelelő komfortos házak, és jól alakított környezet.

Az utcák fásítását korábbi gyümölcsfák itt-ott még jelzik.

Kialakuló kertvárosias településrész

A XX. század végén a városiasodás rohamos fejlődése a települést is érintette. A városokból kiköltözni vágyóknak adott lehetőséget a település. Az első rendezési tervekben már új lakóövezetek jelöltek. A kitelepülni vágyók igényeit családi lakóházas övezetben biztosították.

Azóta is folyamatosnak mondható a falu északi határában az új házak-utcák megjelenése. Ez a fejlődés köszönhető a 89. számú főút elkerülő szakasza, mely még gyorsabbé tette az ingázást.

Az új utcák megjelenése egységesnek mondható, bár a itt is megjelentek ez a rövid korszak egyéni jelei is. Ezeket figyelembe véve továbbra is törekedni kell az egységes arculat kialakulására.

Hírközlési terület

A település képét nagyban meghatározza az ondódi domb tetején elhelyezkedő 76 m magas adóállomás tornya. A falu látképéhez szinte hozzátartozik. Az adótorony a valószínűleg még sokáig a környezet része marad.

JÓ PÉLDÁK, AJÁNLÁSOK

Torony település a természeti és az adott kor építészeti adottságait kihasználva terjeszkedett. A település eltérő karakteriből adódóan érezhető a stílusok változása. A jó példák megismertetése és ajánlása változó részek kiemelésével történt. Az eredeti településmagoktól az új lakóövezetekig levezetve.

TELEPÍTÉS

A település kialakulásaokr a terep-adottságok adták a fő irányvonalat. A kialakult településrészekben jellemzően a földszint, vagy földszint plusz egy szint a jellemző.

Ezen a területek a telkek mérete még jóval nagyobbak, mint az újonnan létesült területeken.

A városi kitelepülés rohamos fejlődést hozott Torony életébe is, így megnőtték a beépített területek nagysága.

A község ehhez alkalmazkodva, új lakóövezeteket hozott létre a 2000-s években, melyben szabályozott keretek között indulhatott meg a beépítés.

MAGASSÁG

A település karaktereinek megfelelően alakult ki a házak/ épületek magassága. A beékelődött újabb építések esetén fedezhető fel eltérés, mely kilóg a tömegeből, azonban ezek maradandó jegyet képviselnek az utcaképben. Ezt el kell fogadni, és jövőben ilyen eseteket kerülni érdemes.

A ma még beépítetlen területek e szempontból szabályozotabbnak tekinthető. A jövőben is törekedni kell a karakternek megfelelő magasságok követésére.

SZÍNEK

Fontos szempont egy külső szemlélődő részére, hogy milyen összképet alkot egy ház tömege, vagy éppen az utcában lévő házak külső megjelenése.

Korunkban a házak „energiatudatos” fejlesztéséhez hozzátartozik a nyílászárók cseréje, külső hőszigetelés stb.... A főbb épületformáló építészeti elemek egymáshoz viszonyított hatását, nemcsak a környezethez mérten kell eltalálni, hanem egymáshoz viszonyított arányokat meg kell találni.

A házak színezése, mindig egyéni ízlést tükrözi. Lehet ezt szabályozni, de abból lehet csak egy steril környezet adódna vissza, ezt sem lenne szabad hagyni. A házak külső megjelenését tükröző színezések

TETŐHAJLÁSSZÖG ANYAGHASZNÁLAT

A tetőzetkialakításánál, hajlásszögének és az esetleges tetőfelépítménynek, anyaghasználatának a domináns környezet adottságaihoz való illeszkedését kellene követni.
Kerülendők a nagyon eltérő színezetű lemezfedések, illetve a hullámpala fedés.

KERÍTÉSEK

A településen a tömör és áttört kerítések jelennek meg. A régi településrészekben jellemzően a tömör kerítés van többségben.

A külön falazott „kiskapus” bejárat, melynek egyik oldala a ház falához csatlakozik, majd a másik oldalán egy pillérrel közösen a nagykapus rész kap helyet.
Ezek a kerítések hozzá tartoznak az utca képekhez.
Magasságuk arányos a házakhoz.

Áttört kerítések esetén is megfigyelhető a gyakran falazott téglá, vagy kő pillér, mely ugyan olyan igényesen zárja el vagy éppen tárja fel a ház udvarát.

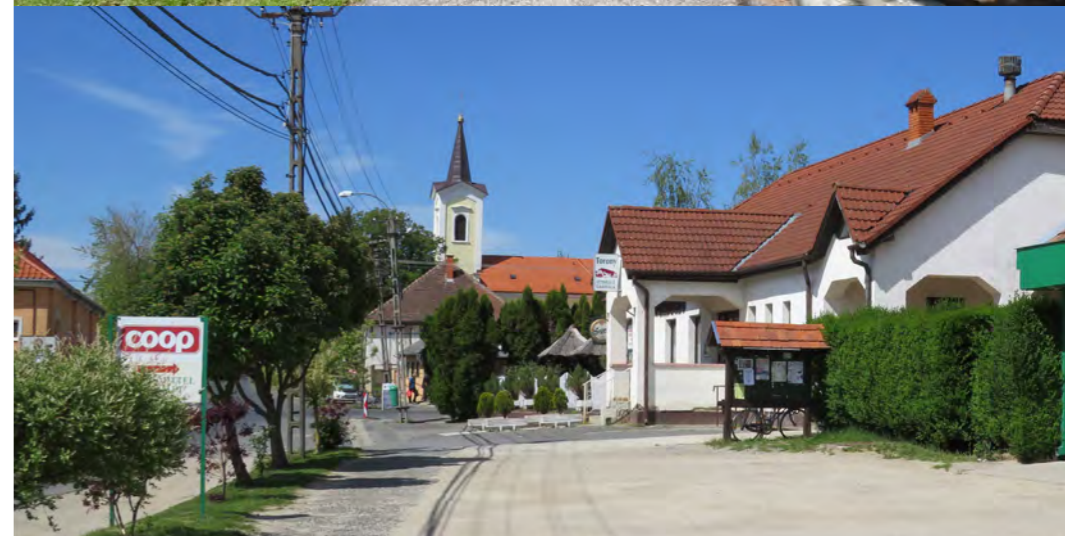
Kerülendők a kerítések esetén a kevert kerítések - drótfonat, plexitakarással, deszka-trapézlemez.

A település központja a korábbi 89. számú főút nyomvonalára mentén, igényesen telepített növényzetet alakították ki.

A faluban elhelyezett hirdetőfelületek vegyes képet mutatnak. Az önkormányzat által használt felületek rendezettek, funkciójukat ellátják.

ZÖLDFELÜLETEK

A településen jelentős közpark nincs, de a törekvések elkezdődtek arra vonatkozóan, hogy növeljék ezen területeket.

Toronyban a Kultúrház közelében, találunk egy kellemes játszóteret-gyümölcsfás ligetben, illetve egy kis emlékparkot a ház körül.

A másik fásított zöldfelület, a jelenlegi temetőhöz vezető kis allé.

Nagyobb rendezett zöldterület a meglévő sportpálya környéke.

RÉGI SZŐLŐHEGY

A település délnyugati határában a domboldal északi lankáin korábban szőlőültetvények voltak, ám ezek sajnos mára kipusztultak. Jelenleg az erdő vette át az uralmat ezen a részén, a helyiek nagy bánatára. A tulajdonosok és a falu elképzelése is azonos, hogy a korábbi állapotot vissza tudják állítani. Toronyban is hagyománya volt a szőlő termelésnek. Az erre vezető út az Arany-patakon keresztül érhető el. Ez a potencionális hely alkalmas a további célok megvalósítására.

Anyaghasználat estén a kevesebb néha több elvet lehet javasolni.
A településen megjelenő új beépítéseknél ezt lehet elvárni egy-egy új ház esetén. Erre vonatkozóan szubjektív a megítélés, kinek mennyi a kevés/sok.
Számos példa van, mely ezt jól megmutatja, és még egységes képet is tud adni.

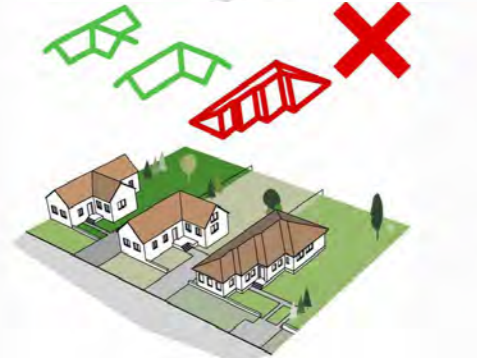

Felújítások, bővítések esetén is találunk szép példát a településen. Érdemes a mezőgazdasági és ipari épületeknél egy kicsit körülnézni.
Itt egy lovarda példája, ahol az anyaghasználat, tömeg, és a telepítés is szépen egyben tartja a tömeget.

ÁBRAGYŰJTEMÉNY

6

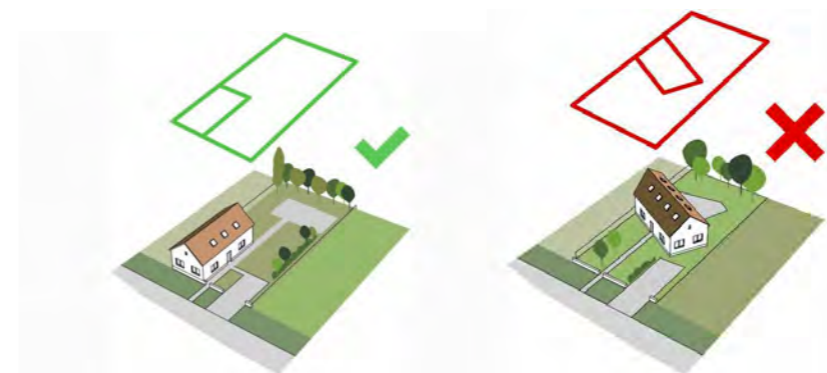
tetőidomok
utcakép egységének megőrzése

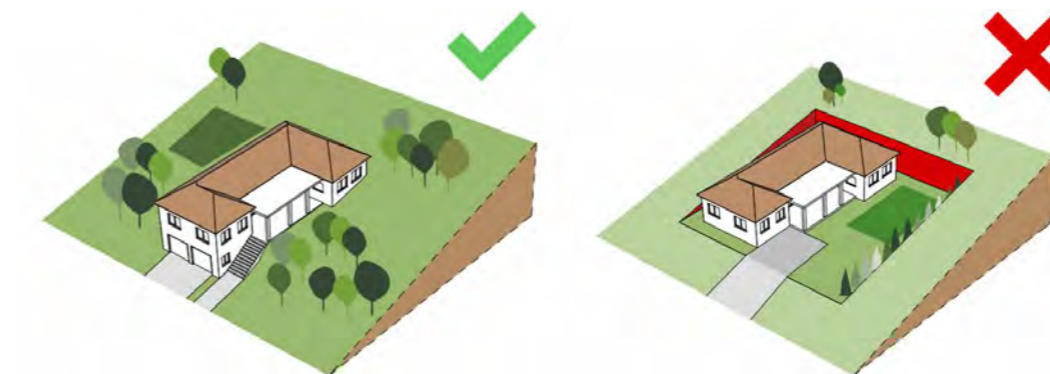
tetőhajlásszög illeszkedése
épületmagasságok

telepítési séma
tetőforma illeszkedés
színezés, homlokzat kialakítás

telepítés, elhelyezés
terepreillesztési javaslat

FORRÁSMEGJELÖLÉS

<http://torony.hu/>
<https://www.google.hu/maps/>
<http://tak.lechnerkozpont.hu/>

7

IMPRESSUM

TORONY KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

9791 Torony, Rohonczy utca 6.

Kovács György polgármester

megbízásából készítette:

Altus Savaria Tervező Iroda Kft.
9700 Szombathely, Welther Károly utca 31.
www.altussavaria.hu

Tervezők:

Balogh Alexandra
Horváth Violetta
Kiss Gábor
Rápli Pál
Sebrek Zsuzsanna

2017.

8

